

بررسی میزان شیوع سوءرفتار کودکان در ایران

مینا جوزی*

استادیار، گروه پرستاری، واحد نجف آباد، دانشگاه آزاد اسلامی، نجف آباد، ایران.

مرکز تحقیقات توسعه علوم پرستاری و مامایی، واحد نجف آباد، دانشگاه آزاد اسلامی، نجف آباد، ایران.

*۰۹۱۳۲۳۳۴۷۳ - @mi_aum.ac.ir

مقدمه:

به جرات می توان قرن بیست و یکم را «عصر کودکان» نامید: از این رو، بخش مهمی از منابع مادی و معنوی کشورها در سالهای اخیر، صرف توجه به مسائل کودکان و حمایت روانی و جسمی آنان می شود. به دنبال همین دیدگاه، دامنه حقوق کودک (به عنوان موجودی نیازمند حمایت ویژه) گسترش یافته است. اما شوربخانه از سویی دیگر، آمار موجود نیز نشان دهنده آن است که میزان شیوع آزار کودکان در کشورهای مختلف دنیا رو به افزایش است. در سطح جهان، سالیانه حدود 4 میلیون مورد کودک آزاری گزارش می شود. در سال 2000، حدود 4000 مورد مرگ بر اثر سوء رفتار گزارش شده است. با این وجود، این ارقام تکان دهنده تنها بخش کوچکی از ابعاد قاجحه را نشان می دهد، زیرا هم بسیاری از کودکانی که مورد آزار قرار می گیرند و هم کسانی که کودک آزاری می کنند، از اقباشی ماجرا یا دادن اطلاعات دقیق خودداری می کنند. علاوه بر این در موارد متعدد ممکن است هیچ گونه آثار جسمانی و محسوس در معاینه کودک مشاهده نشود؛ در حالی که کودک، مورد آزار عاطفی و روانی قرار گرفته باشد. اطلاعات اخیر در مورد آزار جسمی یا جنسی کودکان، همسرآزاری و سایر اشکال خشونت در خانواده، سبب شد تا متخصصان به این نتیجه برسند که معضل خشونت و کودک آزاری به صورت قراگیری در دو دهه گذشته افزایش یافته است (جیبسی، ۱۳۹۶).

کودک آزاری به مفهوم "انجام اجازه به دیگران برای ایجاد آسیب جسمی، جنسی و عاطفی نسبت به کودک توسط فردی که مسؤولیت آسایش و رفاه او را بر عهده دارد، به طوری که سلامت و آسایش کودک به خطر افتد" بیان شده است (میلز، ۲۰۰۰). هرگونه رفتاری که مشتمل بر آزار جسمی یا سوء استفاده جنسی یا بی توجهی به کودک و نیازهای اساسی افراد و آزار عاطفی باشد، کودک آزاری در نظر گرفته می شود (مدنی، ۱۳۸۳).

کودک آزاری، تاثیرات مختلف جسمی، عاطفی، رفتاری و اجتماعی بر حال و آینده کودک قربانی بر جا می گذارد. هر چند ممکن است آسیب های جسمی کودک آزاری در همان لحظه ظاهر شود اما چه بسا اثرات کلی دراز مدتی بر زندگی خانوادگی و اجتماعی کودک بر جا خواهد گذاشت. جنبه های مختلف آزار را به سختی می توان از هم جدا کرد؛ مثلا پیامدهای جسمی آزار مثل اثرات آن بر مغز می تواند با آثار روان شناختی و مشکلات هیجانی در

ارتباط باشد. افسردگی و اضطراب ناشی از آزاردیدگی می تواند فرد را در معرض مصرف سیگار و استعمال مواد مخدر و الکل قرار دهد و این رفتارهای پرخطر، افراد را در معرض مشکلات جسمی مثل سرطان، چاقی و مشکلات جنسی قرار می دهد (مرکز اقتشای اطلاعات کودک آزاری، ۲۰۰۴). کودکانی که با خشونت مواجه می شوند در معرض خطر رفتارهای غیرانطباقی هستند (جلن، ۲۰۱۰). ترس و خشم، رفتارهای ضد اجتماعی و پرخطرگری های جسمی از آثار دائمی کودک آزاری محسوب می گردد. از رفتارهای خودتخریبی و بزهکاری نیز در بسیاری پژوهش ها به عنوان پیامدهای آزار کودکان یاد شده است (بارتولومو، ۲۰۰۰).

بر اساس بررسی های مقدماتی انجام شده توسط پژوهشگر مقاله، متأسفانه آمار دقیقی از میزان شیوع کودک آزاری در ایران وجود ندارد و از آن جا که پایگاههای ملی معتبر ارائه آمار مانند مرکز آمار ایران، نیز در این خصوص اطلاعاتی منتشر نکرده اند؛ اما همه روزه در سطح کشور شاهد انتشار اخباری در مورد کودک آزاری های متجر به صدمات شدید و حتی مرگ و میر هستیم؛ مقاله حاضر با هدف بررسی میزان شیوع کودک آزاری در ایران تدوین گردیده است.

روش تحقیق:

این پژوهش مروری توصیفی، به روش مطالعه کتابخانه ای و جستجوی اطلاعات از منابع مختلف مکتوب و دیجیتال اینترنتی و با استفاده از پایگاههای داده معتبر بین المللی و ملی انجام شده است. دهها مقاله مرتبط با موضوع پژوهش مورد بررسی قرار گرفتند و اطلاعات موجود در مورد آمارها به روز رسانی شد.

یافته های پژوهش:

در بسیاری از جوامع، در طول تاریخ کودکان به عنوان مایملک قانونی والدین تلقی شده و آنها انجام هر رفتاری را با کودک حق خود می دانستند. شدت این مساله به حدی بوده که در بسیاری از جوامع کهن، پیشکش کردن کودکان برای قربانی در برابر خدایان مرسوم بوده است. همچنین بزرگسالان به علل مختلفی به تنبیه بدنی کودکان می پرداختند و قرنها این کار به عنوان شیوه موثری برای اعمال نظم، انتقال تصمیمات آموزشی و دفع ارواح شرور جایز شمرده می شد. همچنین بسیاری از اعمال والدین (مانند استفاده از کمر بند یا شلاق برای زدن کودک) که امروز به عنوان سوء استفاده تلقی می شوند رفتارهای عادی محسوب می گردید.

تلاش برای تبیین ابعاد مختلف این پدیده و ارائه روش های موثر برای پیشگیری و کنترل آن در دهه های اخیر مورد توجه قرار گرفته است (ماش و بارکلی، ۲۰۰۳). براساس مطالعات انجام شده، شیوع انواع کودک آزاری در جهان افزایش چشمگیری یافته است. براساس آمارهای منتشر شده توسط کمیته پیشگیری از کودک آزاری آمریکا، سالیانه از هر ۱۰۰۰ کودک، ۱۵ نفر مورد آزار قرار می گیرند (۵۴٪ غفلت، ۲۲٪ سوء رفتار جسمی، ۸٪ جنسی، ۴٪ روانی و ۱۲٪ آزارهای چندگانه). در طول ۱۰ سال گذشته ۶۳ درصد بر میزان کودک آزاری در آمریکا اضافه شده است. بر همین اساس، ۲۹ درصد

قربانیان توسط والدین مورد کودک آزاری قرار می‌گیرند. ۱۰ درصد توسط سایر بستگان، ۵ درصد توسط اقربان غیرخویشاوند و ۲ درصد توسط نامادری و ناپدری مورد بدرفتاری قرار می‌گیرند (حبیبی، ۱۳۹۶).

میزان شیوع کودک آزاری در دانش آموزان دوره راهنمایی شهر تهران، ۶۲٪ (۳۸/۳٪ آزار جسمی خفیف، ۳۵/۹٪ آزار جسمی شدید، ۶۲/۵٪ آزار عاطفی و ۲۰/۵٪ بی‌توجهی برآورد شده است. همچنین رابطه معناداری بین جنسیت، محل زندگی، تحصیلات والدین، شغل والدین، طلاق والدین یا شیوع کودک آزاری وجود دارد (خوشای، ۱۳۸۲).

یافته‌های بدست آمده از مطالعه توصیفی مقطعی انجام شده روی ۹۰۷ دانش آموز خرم آبادی، نشان داد که ۵/۴٪ تحت آزار جسمی همیشگی (بیشتر به شکل سیلی خوردن)، ۵/۵٪ تحت بی‌توجهی همیشگی، ۷/۳٪ تحت آزار عاطفی به طور همیشگی بودند. همچنین ارتباط معناداری بین آزارها با تحصیلات، شغل، اعتیاد و طلاق والدین بدست آمد (ملکشاهی، ۱۳۹۲).

در پژوهشی دیگر، تجربه درجات مختلف سوء رفتار در کودکان ۶۹٪ (خلاصه زاده، ۲۰۰۷) و در مطالعه زهرایی مقدم در سال ۱۳۸۹ در اهواز تجربه آزار جسمانی ۶۷/۶٪ و آزار عاطفی ۷۰٪ بوده است (زهرایی مقدم، ۱۳۸۹). در مطالعه نامداری وهمکاران شیوع کودک آزاری جنسی در کودکان راهنمایی خرم آباد و تنها در جنس مؤنث ۳۲/۵٪ بدست آمده است (نامداری، ۲۰۰۳). در سال ۱۳۸۱ طی تحقیقی که بر روی ۲۰۰۰ نفر از کودکان مدارس رفسنجان انجام گرفته، ملاحظه شد که ۶۹٪ کودکان درجات مختلف سوء رفتار را تجربه کرده‌اند. بر اساس یافته‌های حاصل از پژوهش سلمانی در سال ۲۰۰۷، دانشجویان مورد مطالعه، همه انواع غفلت و سوء رفتار را در دوران کودکی خود تجربه کرده بودند و شیوع سوء رفتار عاطفی در سطح متوسط، بیشتر از موارد دیگر بوده است (سلمانی، ۲۰۰۷).

در مطالعه نامداری در سال ۲۰۰۳ نیز بیشترین فروانی سوء رفتار صورت گرفته در دختران و پسران خرم آبادی مربوط به سوء رفتار عاطفی (۹۱/۶٪) و به ترتیب از سوی پدر، مادر، خواهر و برادر بوده است. همچنین بین وضعیت مالی خانواده، ترتیب تولد، بیماری روانی و اعتیاد اقربان خانواده، میزان معاشرت اقربان خانواده و سوء رفتار جنسی و عاطفی ارتباط معنادار دیده شد.

رئیس مرکز فوریت‌های اجتماعی سازمان بهزیستی، در رابطه با وضعیت کودک آزاری در خانواده‌های ایرانی بیان داشت: در سال گذشته (۱۳۹۵) ۸۶ درصد کودک آزاری‌ها توسط پدر و مادر صورت گرفته است. طبق آمار اورژانس اجتماعی در این سال، در مراکز مداخله در بحران، ۱۶۴۲ مورد کودک آزاری‌ها یعنی ۶۰ درصد آن توسط پدر صورت گرفته است. از این آمار ۷۳۹ مورد یعنی ۲۶ درصد توسط مادر، ۸ مورد توسط خواهر و ۲۰ مورد نیز توسط برادر صورت گرفته و تنها ۱،۵ درصد کودک آزاری‌ها توسط غریبه‌ها صورت گرفته است (خبرگزاری کار ایران).

بحث و نتیجه‌گیری:

میزان شیوع انواع کودک آزاری در ایران در پژوهش‌های مختلف متفاوت ذکر شده است ولی نتایجی که در بیشتر پژوهش‌ها مشابهت دارد، این است که کودک آزاری عاطفی بیشترین نوع کودک آزاری در ایران می‌باشد. همچنین پسران بیشتر از دختران مورد آزار جسمی قرار می‌گیرند. کودکان در سنین پایین‌تر بیشتر مورد کودک آزاری قرار می‌گیرند. کودکان در خانواده‌هایی که از نظر اجتماعی و اقتصادی و فرهنگی در سطح پایین‌تری قرار

دارند بیشتر در خطر آزار هستند. بیشترین کودک آزاری در والدین بی سواد و کم سواد و مادران غیر شاغل اتفاق افتاده است. همچنین ویژگی های خلقی کودک و سلامت روانی والدین در این امر موثر بوده است. به طور کلی میزان شیوع سوء رفتار در خانواده های ایرانی بالا است. که بیشتر از سوی والدین انجام می شود (نامداری، ۲۰۰۳).

با توجه به یافته های پژوهش حاضر لازم است سطح آگاهی والدین در مورد انواع سوء رفتار و فاکتورهای موثر در بروز آن ها و عواقب ناشی از آن ها افزایش یافته و مهارت های والدینی به صورتی منسجم آموزش داده شود تا آنها بتوانند به وظیفه خود در شکل گیری شخصیت کودکان به خوبی عمل نمایند و در نهایت فردی را با سلامتی کامل در تمام ابعاد جسمی، روحی، روانی وارد جامعه نمایند. همچنین نتایج کلی پژوهش ها در زمینه کودک آزاری نشان داده است که این پدیده رو به افزایش است. ضرورت پایش کودکان، تدوین قوانین حمایت از کودکان و طرح و اجرای برنامه های آموزشی پیشگیری می تواند نقش مهمی را در کاهش شیوع کودک آزاری به همراه داشته باشد.

منابع:

- Amare tekandahandeh az koodakazari dar keshvar[Online]. Khabargozari kar Iran. ILNA. Available: <http://www.ilna.ir>. [Accessed Sept 2017].
- Bartolomew, N. G.2000. Characteristics of Women with Sexual abuse histories who Enter Methadone Treatment. Institute of behavioral research, Texas Christian University, available : www.proquest.umi.com
- Jellen, L.K.2001. Child Emotional Maltreatment: A 2 Year Study of US Army Cases. Child abuse & Neglect;35: 623-639.
- Habibi, S. Fallah, MH. & Amoupour, M.2017. The effects of child abuse on personality traits of children. Journal of Psychology and educationa sciences studies; 3(2):106-120. (In Persian).
- Kholasezadeh, G. Bakhshi, H. Nazer, M. Sayadi, AR. Pourgholami, M.& Rabbani, AH. .2007. Child Abuse Prevalence Among Addicts Referred to the Rafsanjan Addiction Withdrawal Center in 2005 Journal of Rafsanjan University of Medical Sciences,6(1) : 37-44. (In Persian).
- Malekshahi, F.& Farhadi, A.2013. Child abuse prevalence in Khorramabad secondary students in 1390. Yafteh.15:31-40.
- Mills ,L.G. Friend, C. Conrey, K.&et al. 2000.Child Protection and Donestic Violence: Training, Practice and Policy Issues. Children and Youth Services Review; 22(5): 315–332 .
- National Clearing house on Child Abuse and Neglect information .2004.Long –term Consequences of Child abuse and Neglect”, available: www.nccanch.hhs.gov.

-Namdari, P. 2003. Prevalence of child abuse inKhorramabad secondary schools. Iranian Journal of Psychiatry and Clinical Psychology;9(33) : 70-62. (In Persian).

-Salmani, N. Hoseini, SV.& Ahmadi, F.2007. Survey of effective factors in child abuse and neglecton prevalence in students of nursing Islamic Azad University 1385. Journal of Urmia

Nursing And Midwifery Faculty;5(3):112-116. (In Persian).

-Zahrabi- Moghadam, J. Noughjah, S. Divdar, M. Sedaghat Dyl, Z. Adibpour, M. Sephavand, Z. 2012.Frequency of child abuse and some related factors in 2-5 years children attending health centers of Ahvaz and Haftgel in 2011. Jentashapir.3(1) : 237-245. (In Persian).